

Pressens Offentlighetsutvalg, Rådhusgaten 17 III, 0158 Oslo – pfu@presse.no

Kulturdepartementet
Medieavdelinga
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

postmottak@kud.dep.no

Deres ref.: 16/1857

Oslo 2016-09-01

Høring - forslag til ny åndsverklov

Pressens Offentlighetsutvalg (POU) hører under Norsk Presseforbund (NP), som er et fellesråd for norske massemedier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. Grunnorganisasjonene i NP er Norsk Journalistlag, Norsk Redaktørforening, Mediebedriftenes Landsforening, Landslaget for Lokalaviser, Fagpressen, Norsk Lokalradioforbund, Norsk Forbund for Lokal-TV. Følgende mediebedrifter er også med i nettverket NRK, TV 2, Discovery Networks Norway og MTG Norge.

POU innskrenker seg til å gi synspunkter på utvalgte bestemmelser i forslaget til ny åndsverklov, hovedsakelig det vi kan kalle reportasjerett-bestemmelser og regler med lignende formål.

1. Lovforslaget § 2-12 Åndsverk som ikke har opphavsrettslig vern

Denne bestemmelsen har selvsagt stor betydning for spredning av kunnskap og debatt om offentlig virksomhet her i landet. Vi gir derfor full tilslutning til departementets forslag om å presisere at oppregningen i første ledd andre punktum ikke er uttømmende, ved å føye til «og liknende».

I tråd med synspunkter fra flere av NPs grunnorganisasjoner mener vi imidlertid at også dette kan virke unødig avgrensende, samtidig som det også klart bør fremkomme i lovteksten at innholdet heller ikke skal avgrensnes til

«myndighetsutøvelse». Vi foreslår derfor at første ledd annet punktum får følgende ordlyd:

"Det samme gjelder forslag, utredninger, uttalelser og annet materiale utarbeidet av eller på vegne av offentlig myndighet, offentlig oppnevnt råd eller utvalg, eller utgitt av det offentlige."

2. Lovforslaget § 4-22 Sitat

I likhet med uttalelsene fra flere av NPs grunnorganisasjoner vil også vi fremheve betydningen av at det må fremgå i paragrafens ordlyd at sitat også skal kunne gjøres fra ikke offentliggjort verk, der allmenne hensyn tilsier det. Norsk opphavsrettslovgivning har sterke tradisjoner nettopp ved vektlegging av samfunnets interesser, særlig gjennom innføring av daværende kapittel 2 i 1930-loven, beskrevet i Knophs «Åndsretten» 1936, side 124. Vi foreslår at en presisering om dette tas inn i en andre setning eller andre ledd i bestemmelsen.

Vi slutter oss for øvrig til synspunktene som er fremkommet om at forarbeidene må si noe mer om åndsverkslovens forhold til ytrings- og informasjonsfriheten, og særlig om mediens rolle og sterke rettslige stilling i demokratiske samfunn og i saker av allmenn interesse.

3. Lovforslaget § 4-23 Gjengivelse av kunstverk og fotografiske verk i kritiske og vitenskapelige fremstillinger og biografier

Forslaget er en videreføring av gjeldende § 23 uten endringer. Form og innhold er imidlertid vanskelig tilgjengelig på grunn av gammeldagse formuleringer, og bestemmelsen er heller ikke modernisert. Ikke minst trenger begrepet «i kritisk eller vitenskapelig fremstilling av allmennopplysende karakter» i andre ledd en nærmere forklaring, eller helst oppdatering slik at setningsdelen f.eks. byttes med «ved omtale av allmenn interesse». I tilfeller som reguleres av andre ledd skal det uansett ytes vederlag.

I likhet med flere av NPs grunnorganisasjoner mener også vi at også denne bestemmelsen bør gjøres teknologinøytral.

4. Lovforslaget § 4-25 Gjengivelse av verk plassert i det offentlige rom

Vi støtter forslaget om at denne bestemmelsen gis i egen paragraf og utvides til å omfatte alle typer verk. I tråd med utvidelsen til alle verk bør også begrepet «satt opp» endres til «plassert» eller «gjort tilgjengelig».

5. Lovforslaget § 4-26 Gjengivelse av verk ved reportasje om dagshending

Vi støtter forslaget om å gi en ny bestemmelse om gjengivelse av verk ved omtale av dagshending, herunder utvidelsen til teknologinøytralitet. Ordet «media» i første og andre ledd andre setning må imidlertid byttes ut med «medier», som er den norske flertallsformen.

I likhet med flere av NPs grunnorganisasjoner er imidlertid også vi skeptiske til at mediebegrepet her eksemplifiseres/begrenses til «de typiske nyhetsmedier som aviser, kringkastere, elektroniske massemedier og andre publikasjoner som i hovedsak driver formidling av nyheter og aktualitetsstoff», slik det står i høringsnotatet punkt 5.17.8.4. En slik avgrensning tar ikke opp i seg hvordan dagens mediebilde har utviklet seg, og bør presiseres nærmere, f eks ved at det i forarbeidene gjøres klart at begrepet omfatter redaktørstyrte medier, i samsvar med mediefridomsloven (Lov-2008-06-13-41).

Vi mener for øvrig at første ledd unødig innfører et nødvendighetskrav som ikke brukes i gjeldende lov, og som etter vår oppfatning vil skape mer uklarhet i bestemmelsen, ved siden av at den neppe står seg opp mot EMK artikkel 10. Skal det sies noe mer i bestemmelsen i den retning, må det være tilstrekkelig å bruke formuleringen «i den utstrekning formålet berettiger».

I lovforslaget andre avsnitt første setning har departementet satt inn en innskrenkning ved å tilføye «i den utstrekning verket belyser dagshendingen», uten at vi kan se at dette er konkret begrunnet. Vi kan heller ikke se at vi har hatt saker som har bydd på problemer, basert på gjeldende ordlyd, som kan løses gjennom dette tillegget.

5. Lovforslaget § 4-27 – Tilfeldig og underordnet bruk av verk

Vi er enig i intensjonene bak innføringen av denne nye bestemmelsen, som er en videreføring av regler i gjeldende §§ 23 og 25. Vi er imidlertid kjent med at grunnorganisasjoner i NP har reagert på ordlyden i paragrafen, i og med at den kan oppfattes slik at bruken bare kan skje i «annet verk». Vi antar at denne ordbruken ikke er ment bokstavelig, og gir tilslutning til en ordlyd som foreslått av NRK:

"Der et offentliggjort verk utgjør en del av bakgrunnen eller på annen måte spiller en tilfeldig eller underordnet rolle i sammenhengen, kan det brukes uten at det er i strid med loven her."

6. Lovforslaget § 4-28 – Offentlige forhandlinger mv

Departementet har dessverre bare gjort ubetydelige endringer i forslaget til ny bestemmelse her. I tråd med mange av NPs grunnorganisasjoner mener vi at bestemmelsen må åpnes i større grad, og vi gir også her tilslutning til formuleringsforslaget fra NRK:

«Forhandlinger i offentlige forsamlinger, styrever, råd og lignende, i møter av valgte offentlige myndigheter, i rettsaker og møter som er av eller holdes for å behandle saker av allmenn interesse, kan, med de begrensninger som følger av § 4-30, enhver gjøre tilgjengelig for allmennheten uten samtykke av opphaveren. Tilsvarende gjelder for øvrige forhandlinger og møter der dette er berettiget utfra en avveining av de hensyn som begrunner yrtings- og informasjonsfrihet. En opphaver har likevel enerett til å utgi samlinger av sine egne innlegg.»

7. Lovforslaget § 4-30 – Begrensninger i bruk av dokumenter som gjengis etter § 4-28 og § 4-29

Overskriften til denne paragrafen er misvisende. Vi foreslår at overskriften endres til «Videre bruk etter § 4-28 og § 4-29», for å unngå misforståelser.

For øvrig mener vi at den foreslåtte § 4-30 ikke er noen berikelse av loven. Vi kan ikke se at det bør være noen problemer knyttet til å videreføre ordlyden i gjeldende § 28, med endringer av de to paragrafhenviisningene. Vi foreslår dessuten at ordene «i den utstrekning det er nødvendig» byttes ut med «i den utstrekning formålet berettiger».

8. Lovforslaget § 5-12 – Bestilte portretter

Departementet skriver at det mener reglene er «hensiktsmessig utformet» og foreslår ikke materielle endringer. Det har uansett vært en del diskusjon om bestemmelsen i gjeldende lov, og debatten blir kanskje ikke mindre av at departementet skriver i høringsnotatet at bestemmelsen beskytter «både bestillers og avbildedes personverninteresser». Hva menes med bestillers personvern i denne sammenheng?

Etter bestemmelsens opphav og forarbeid er det naturlig å tro at den – i alle fall for første ledds vedkommende – dreier seg om fotografier, og i første rekke tar sikte på yrkesfotografer som utfører fotograferingsoppdrag for andre. Selv om vi bare kjenner ett tilfelle av rettslig tvist med grunnlag i § 39j, byr den likevel på flere spørsmål:

- a) Hvem eller hva er bestiller? Bestilleren må ikke nødvendigvis være den samme som avbildede. Bestilleren kan f.eks. være en ektefelle, foreldre, en beundrer, en arbeidsgiver eller andre. Det som imidlertid ikke synes avklart, er i tilfeller der «bestiller» f.eks. er redaktør, fotosjef eller annen redaksjonsleder som ber pressefotograf eller journalist ta et portrettbilde av en person. Her kan altså spørsmålet om opphavsrettens overgang i arbeidsforhold komme inn i «bildet».

Spørsmålet var gjenstand for diskusjon i «Jaktulykkesaken», der VG-tegneren Harald Nygård laget en tegning av det skadde ansiktet til en person som fikk en ansiktsskade i en jaktulykke. Saksøker mente at VGs

ledelse hadde bestilt portrettet, og at saksøker hadde krav på at § 45c skulle gjelde. Oslo tingrett kom 4.2.2000 til at gjeldende § 39j ikke gjaldt for dette tilfellet og saksøker fikk heller ikke medhold i at bruken av tegningen var i strid i § 45c. Derimot mente retten at publiseringen var i strid med strl § 390 og det ulovfestede personvern, og tilkjente en oppreisning med 40.000 kroner. Borgarting lagmannsrett drøftet ikke disse paragrafene i det hele, men frifant VG fordi bruken av både stoff og fotografi (til avtegning) skjedde gjennom en avtale mellom avisen og et jaktblad, som hadde samtykkeavtale med saksøker. Saken avklarte altså ikke «bestillerspørsmålet».

- b) Hva er portrett? Theo Jordahl i «Fotorett i mediene» (1995) på side 64 drøfter problemet med definering av «portrett», som han mener er mer snevert enn «fotografi som avbilder en person», som det heter i § 45c. At bestemmelsene omfatter både fotografisk verk og fotografisk bilde skulle være klart nok, og både Jon Bing¹ og Are Stenvik² viser til at personvernet i § 45c må omfatte *bestilte portretter* gjort med andre verktøy enn fotoapparat, som de eksemplifiserer med maleri og tegning.
- c) Hva med ikke bestilte portretter? Er konsekvensen at personvernet i § 45c ikke gjelder, når portrettet ikke er fotografisk (maleri, tegning, bystet mv), og ikke er bestilt? Og hva blir resultatet når et slikt ikke bestilt portrett blir fotografert og publisert?

Vår oppfatning er at gjeldende § 45 c er utdatert, etter at de fleste tvister som gjelder «retten til eget bilde» blir avgjort med grunnlag i bestemmelser om privatlivets fred og EMK artikkel 8 og 10. Vårt forslag er at gjeldende § 39j og § 45c – forslaget § 5-12 og § 6-1 i - sløyfes i ny åndsverklov.

9. Lovforslaget § 6-1 – Retten til eget bilde

Departementet skriver at det er ventet nye EØS-regler om personvern i 2016, men det er vanskelig å se hvordan forslaget til ny forordning og et personverndirektiv (som EU-kommisjonen la frem i 2012) vil ha virkning for denne lovbestemmelsen. Uansett vil det antakelig fortsatt ta lang tid for nye EØS-regler er klare.

Departementet avviser i høringsnotatet NRKs forslag om å sløyfe kravet om «aktuell interesse», men nevner ikke den øvrige del av NRKs innspill, om problemet med å innhente samtykke fra pårørende etter at en avbildet er død. Skal bestemmelsen beholdes, bør i hvert fall andre ledd avgrenses og avkortes til «Vernet gjelder i avbildedes levetid», eller bare sløyfes helt. Vi viser i den forbindelse til at heller ikke straffelovens vern av privatlivets fred omfatter døde personer, og at heller ikke

¹ Bing, Jon i 'Et tilbakeblikk på fremtiden. Artikler samlet i anledning Jon Bings 60-årsdag', 1996 s 180-196, note

² Stenvik, Are i Tidsskrift for rettsvitenskap 2003 s 601-647 - (TFR-2003-601), note 32.

personvernet i personopplysningsloven omfatter avdøde. Det vern som etter vårt skjønn kan være relevant i slike tilfeller, æresvernet, er derimot sikret i 15 år etter personens død, se skadeserstatningsloven § 3-6a første ledd.

Advokat Vidar Strømme har skrevet et notat som er vedlagt Norsk Redaktørforenings uttalelse. Vi viser til den delen som omhandler lovforslaget § 6-1, som blant annet drøfter om bestemmelsen om «Retten til eget bilde» er nødvendig i det hele tatt. Strømme mener at bestemmelsen er overflødig etter at vi nylig fornyet reglene om ærekrenkelser og privatlivets fred. Han avslutter med å lansere ny lovttekst, i tilfelle vurderingene likevel ender med at en slik bestemmelse bør beholdes.

Vår primære oppfatning er at bestemmelsen kan sløyfes, sekundært gir vi tilslutning til Strømmes forslag når det gjelder utforming av forslaget § 6-1, der andre ledd i gjeldende § 45c ikke er med.

«Fotografi som avbilder en person kan ikke gjengis eller vises offentlig uten samtykke av den avbildede, unntatt når:

- a) avbildningen har allmenn interesse, eller en avbildning ellers anses berettiget etter en avveining av de hensyn som begrunner ytringsfrihet,*
- b) avbildningen av personen er mindre viktig enn hovedinnholdet i bildet,*
- c) eksemplar av avbildningen på vanlig måte vises som reklame for fotografens virksomhet og den avbildede ikke nedlegger forbud, eller*
- d) bildet brukes som omhandlet i § 4-23 tredje ledd eller § 4-29 andre ledd.»*

Med vennlig hilsen

Pressens Offentlighetsutvalg

Nils E. Øy

Sekretær